

Eesti keelevaldkonna arengukava 2021–2035

Arengukava tööversiooni koostamisel on lähtutud strateegilise planeerimise määrusest.¹ Arengukava sisendiks on riiklik strateegia „Eesti 2035“. Arengukava on kooskõlas ÜRO säästva arengu näitajatega ning vaimse kultuuripärandi kaitse konventsiooniga, kus rõhutatakse keele seost kultuuripärandiga. Arengukava tööversioon on kokku pandud järgmiste dokumentide põhjal: „Eesti keele arengukava 2011–2017 (2020)“ ja selle vahearuanded, „Eesti keelepoliitika põhialused (eelnõu, 10.6.2019)“, „Eesti keelevaldkonna arengukava 2018–2027. Keel loob väärtust (eelnõu, 2018)“, aruanne „Eesti keeleseisund“ (HTM, 2017), „Haridus 2035 (tööversioon)“, „Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele eesti keele elujõu, arengu ja õppe tugevdamiseks (Riigikogu otsus, 22.10.2019)“ ning aastail 2017–2019 Haridus- ja Teadusministeeriumi uuringud keelehoiakute, kõrghariduse keelsuse, võõrkeelte oskuse tööjõuturul jms kohta.

SISSEJUHATUS

Eesti keelevaldkonna arengukava sätestab Eesti keelepoliitilised eesmärgid ja tegevused aastateks 2021–2035.

Arengukava lähtub põhiseaduse väärtustest, mis toetavad vabadust, õigusi ja võrdsust, ning eesmärgist tagada eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimine läbi aegade. Nimetatud põhiseaduslik eesmärk on kogu Eesti keelepoliitika ülim siht nii riigi kui ka üksikisiku tasandil. Selle sihi saavutamise poole liigutakse kooskõlas teiste Eesti riiklike poliitikavaldkondadega, arvestades põhiseaduse muude väärtuste ja rahvusvahelise õiguse põhimõtetega.

Eesti keelevaldkonna arengukava hõlmab kõigi ministeeriumide ja valitsusasutuste keelepoliitilisi ülesandeid oma valitsemisalas: haridus- ja teaduspoliitikas, kultuuripoliitikas, õiguskorrapoliitikas, julgeoleku- ja riigikaitsepoliitikas, ettevõtlus- ja innovatsioonipoliitikas jt valdkondades. Seega on arengukava eesmärkide täitmisel oma ülesanded nii haridus- ja teadusministeeriumil kui ka kultuuriministeeriumil, justiitsministeeriumil, majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumil, siseministeeriumil jt ministeeriumidel.

Arengukava seire ning edaspidise täiendamise ja arendamisega tegeleb haridus- ja teadusministeerium kui keelevaldkonna juhtministeerium, lähtudes asjatundjate nõuannetest ning keelenõukogu ja keele arengu eest vastutavate asutuste ettepanekutest.

Vastavalt ühiskondlikule arengule uuendatakse arengukava regulaarselt ning arengukava tähtaja täitudes koostatakse haridus- ja teadusministeeriumi ning keelenõukogu koostöös uus.

Eesti keelevaldkonna arengukava aastateks 2021–2035 lähtub järgmistest põhieeldustest:

- Eesti keel on Eesti riigikeel. Eesti avalik ruum on eestikeelne ja eesti keel on peamine teabe-, haridus- ja töökeel ning põhiline rahustevahelise suhtlemise keel Eestis. Ametlik asjaajamine Eestis toimub eesti keeles.
- Eesti keele kaudu toimub elanike lõimumine, mis tagab ühiskonna sidususe. Eesti keele igakülgne areng ja kasutamine on ühtlasi eelduseks, et tagada Eesti riiklik, majanduslik, kultuuriline ja rahvuslik sõltumatus ning julgeolek.
- Eesti keel ja selle piirkondlikud erikujud on osa Euroopa ja maailma keelelisest mitmekesisusest. Eesti keel on Euroopa Liidu ametlik keel.
- Mitmekeelsus on nii kultuuriline kui ka majanduslik väärtus. Eesti keele hea oskuse kõrval on Eesti inimeste puhul oluline ka teiste keelte oskamine, et tagada Eesti keeleline võimekus.

¹ Valdkonna arengukava ja programmi koostamise, elluviimise, aruandluse, hindamise ja muutmise kord. – Riigi Teataja I, 23.12.2019, 5, <https://www.riigiteataja.ee/akt/123122019005>.

ÜLDEESMÄRK JA STRATEEGILISED EESMÄRGID

Üldeesmärk: tagada eesti keele elujõud ja toimimine esmase keelena igas eluvaldkonnas, tagada igapäevasele õiguse kasutada Eestis eesti keelt ning säilitada ja tugevdada eesti keele staatust, mainet ning eestikeelset kultuuriruumi ja väärtustada teiste keelte valdamist.

Üldeesmärgi saavutamiseks on arengukava eesmärgid jaotatud kolme valdkonna vahel, kus on sõnastatud keelevaldkonna strateegilised eesmärgid.

Strateegiline eesmärk I: Tugevdada eesti keele staatust ja mainet

Sihid

- **Maine ja keelehoiakud** – Eestis saab igal pool eesti keelega hakkama. Avalik ruum on eestikeelne, k.a äri- ja ettevõtlusruum; virtuaalruumis on mainekas kasutada eesti keelt.
- **Staatust** – Seadustega on kehtestatud toimiv õigusruum, milles on tagatud eestikeelse ühiskonna kestlikkus.
- **Seaduste täitmise kontroll** – Järelevalvet keelepoliitika elluviimise ja seaduste toimimise üle on seatud korraldama piisavate volitustega riigiasutus.

Eesmärkide saavutamisel lähtutakse järgmistest põhimõtetest:

- *Eesti elanikud kasutavad uhkusega eesti keelt, see on hinnatud ja kasutusel kogu ühiskonnas. Tagatud on eesti keele elujõud, maine ja toimimine avalikus suhtluses, hariduses ja teaduses, elukestvas õppes, huvitegevuses, meedias, poliitikas, ettevõtluses, majanduses, kultuuri- ja loometegevuses, avalikus ruumis ning igapäevaelus.²*
- *Säilinud on välismaal elavate ja Eestisse naasvate eestlaste, sh noorte eesti keele oskus ning tagatud on ligipääs eestikeelsele haridusele, kultuuriväärtustele ja tööturule Eestis. Laiendatakse eesti keele õppimise võimalusi välismaal, et säilitada välismaal elavate või Eestisse naasta kavatsevate eestlaste, sealhulgas noorte eesti keele oskust, ning toetatakse eesti keele õppimist ja õpetamist välisülikoolides ning välisüliõpilastele Eestis.³*
- *Piirkonniti on väärtustatud ja tarvilusel eesti keele piirkondlikud erikujud, toetatakse nende kasutamist, uurimist ja säilitamist, sest need rikastavad Eesti kultuuripärandit ning teenivad oma piirkonna identiteedi, ühtekuuluvuse ja parema elukorralduse huve.⁴*
- *Väärtustatakse eesti keele õppimist ja kasutamist eesti keelesterineva ema- või kodukeelega inimeste hulgas, et tagada nende osalemine ühiskonnaelus, tööturul ja haridussüsteemis.*
- *Erilist tähelepanu pööratakse eesti keele olukorrale muukeelse enamusega piirkondades ja tagatakse tõhusad meetmed eesti keele kasutamise suurendamiseks.⁵*
- *Jätkatakse eesti keele populariseerimist ja väärtustamist, korraldades sõnaloo- ja muid keelevõistlusi. Väärtustatakse selge keele liikumist, et ametlik suhtlemine kodanikega toimiks selges eesti keeles.⁶*
- *Kujundatakse arusaama, et keelel on instrumentaalne väärtus, st riigikeele oskuse ja üldise heaolu ning sissetulekute suuruse vahel on selge korrelatsioon, mis peaks kujundama keeleõppe motivatsiooni.*

² Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele eesti keele elujõu, arengu ja õppe tugevdamiseks. – Riigi Teataja III, 29.10.2019, 2, <https://www.riigiteataja.ee/akt/329102019002>.

³ samas.

⁴ samas.

⁵ samas.

⁶ samas.

Strateegiline eesmärk II: **Arendada eesti keele taristut**

Sihid

- **Keeletehnoloogia areng** – Keeletehnoloogia arendamine on prioriteet, sest see toetab inimeste (sh keeleliste erivajadustega inimeste) toimetulekut ja ühiskonnaelus osalemist.
- **Oskussõnavara areng** – Iga valdkonna erialasõnavara on arendatud ja ajakohastatud.
- **Korpuste kvaliteet, sõnaraamatud, keeleteadus** – Eesti keeleteaduse tase on rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline, keelekorpusi arendatakse järjekestvalt, need on kvaliteetsed ja igapäevakasutajale kättesaadavad.

Eesmärkide saavutamisel lähtutakse järgmistest põhimõtetest:

- *Eesti keel käib kaasas teaduse ja tehnoloogia arenguga ning on digiajastu tingimustes konkurentsivõimeline. Suurendatakse investeringuid eesti keele digiarengusse, et kindlustada eesti keele elujõud digimaailmas ning toetada eesti keeletehnoloogia arengut ja kasutuselevõttu nii avalikus kui ka erasektoris.⁷*
- *Eesti kirjakeele kvaliteedi, ühtsuse ja igakülgse arenemise tagab järjepidev ja kestlik keelekorralduslik tugi ning keeleteaduslik töö ülikoolides ja teistes teadusasutustes. Toetatakse eesti keele tänapäevast teaduslikku uurimist ja süsteemset hoolet ning luuakse nüüdisajastatud, kättesaadavad ja mugavalt kasutatavaid sõnastikke, andmebaase ja digitaalseid keelekorpusi.⁸*
- *Eesti keeletehnoloogia arendamine ja kasutuselevõtt ning eestikeelsed loomuliku keele liidesed on otsustava tähtsusega nii erakäibes kui ka riigiasutustes.*
- *Eestikeelne oskussõnavara on arenenud igal elualal, k.a kõigis teadusvaldkondades. Toetatakse eestikeelse oskussõnavara loomist ja kasutamist kõikides teadus- ja eluvaldkondades.⁹*
- *Arendatakse eesti viipekeelt, viibeldud eesti keelt ja punkt kirja ning nende õpet, et tagada keeleliste erivajadustega inimestele täisväärtuslik keeleline osalemine ühiskonnaelus ning haridus kõikidel haridustasemetel.¹⁰*

⁷ Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele eesti keele elujõu, arengu ja õppe tugevdamiseks. – Riigi Teataja III, 29.10.2019, 2, <https://www.riigiteataja.ee/akt/329102019002>.

⁸ samas.

⁹ samas.

¹⁰ samas.

Strateegiline eesmärk III: Õpetada eesti keelt ja võõrkeeli, nii et kõik eestimaalased valdaksid eesti keelt ning vähemalt kaht muud keelt

Sihid

- **Eestikeelne kooliharidus** – On mindud valdavalt üle eestikeelsele kooliharidusele, st õppetöö riigi ja kohalike omavalitsuste rahastatavates koolides ja lasteaedades toimub eesti keeles.
- **Emakeeleõpetus** – Tähtsustatakse ja tõhustatakse eesti keele kui emakeele õpet; võimalusel ja vajadusel korraldatakse eesti keelest erineva emakeelega lastele nende emakeele õpe.
- **Kõrghariduse keelsus** – Koostöös ülikoolidega saavutatakse tasakaal eesti- ja ingliskeelse kõrghariduse vahel, mis tugevdab eesti keele positsiooni teadus- ja kõrghariduskeelena.
- **Eesti keel teise keelena** – Eesti keele õpe on kvaliteetne ja kättesaadav. Oluliselt on vähenenud eesti keelt mitteoskavate inimeste suhtarv.
- **Võõrkeeleõpe** – Võõrkeeleõpetuse kõrge kvaliteet tagab, et iga eestimaalane valdab peale emakeele veel vähemalt kaht keelt.

Eesmärkide saavutamisel lähtutakse järgmistest põhimõtetest:

- *Töötatakse välja ja viiakse ellu eestikeelse hariduse arendamise plaan, alustades alusharidusest, mis annab piisava keeleoskuse, et jätkata õpinguid eesti keeles järgmistel haridusastmetel ja elukestvas õppes. Tagatud on igakülgsed võimalused eesti keelt õppida ja kasutada formaalses ja mitteformaalses õppes.¹¹*
- *Tagatakse, et eesti keel oleks jätkuvalt kasutusel kõrgharidus- ja teaduskeelena. Toetatakse eestikeelsete õppekavade säilitamist ja arendamist kõrghariduses.¹²*
- *Koostatakse nüüdisaegsed ja paindlikud eesti keele ja muude ainete eestikeelsed õppematerjalid ja e-õppematerjalid kõikide haridusastmete ja elukestva õppe jaoks, toetatakse eesti keele õpetajate ja eesti keeles õpetavate õpetajate koolitamist ning väärtustatakse nende tööd.¹³*
- *Laienenud on võõrkeelte õpetamine ja oskus, vallatakse ka teisi võõrkeeli peale inglise keele.*

Arengukava edukaks rakendamiseks on oluline, et kõigi osaliste vastutus ja ülesanded oleksid selged, ent mitte jäigad, ning et osalised, sh eri ministeeriumid ja valitsusasutused, teeksid arengukava eesmärkide saavutamiseks koostööd.

¹¹ Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele eesti keele elujõu, arengu ja õppe tugevdamiseks. – Riigi Teataja III, 29.10.2019, 2, <https://www.riigiteataja.ee/akt/329102019002>.

¹² samas.

¹³ samas.